

АСЫЛ ОЙ, СӨЗ БЕРМЕТТЕРИ

Филология илимдеринин доктору, профессор, акын, күүчү жана миңдеген макалдардын, учкул сөздөр жыйнагынын автору агайым Үсөнбек Асаналиевдин чыгармачылык бейнесине учкай сөз.

Өткөн кылымдын жетимишинчи жылдарында маркум, чыгаан комузчу Керез Ырсалиевдин «Учкул сөздөр» аттуу алакандай китепчесин окуп, ошондой макалдарды деле эл арасындагы адамдар чыгарарына таң калган жайым бар. Мен кеп кыла турган Үсөнбек агайым (азыркы Бишкектеги КУУнун кыргыз филология факультетинде өткөн кылымдын алтымышынчы жылдардын аягы, жетимишинчи жылдардын башында бизге окшогон жүздөгөн студенттерге дарс окуган. А.Ж.) ошол кездеги не деген залкар окумуштуулар: Болот Юнусалиев, Константин Кузьмич Юдахин, Кусейин Карасаев, Зияш Бектенов, Кулан Рысалиев, Жээнбай Мукамбаев, Жүрсүн Суванбеков, Бейшегүл Үмөталиева, Муктар Борбугулов, Абдыкул Жапаров, Калкабай Сартбаев, Акеш Иманов, Киреше Иманалиев, Сансызбай Иманалиев, Качкынбай Артыкбаев сыяктуу агайлардын эң жашы боло турган. Андан бери көп суулар агып, заман, доор алмашып, ал кездеги жаш студенттер, биз, эми пенсиянын насибин татып, турмуш кечирип келебиз. «Көз ирмемдей сезилген октой учкул убакыттын ичинде эл үчүн кандай пайдалуу ишти жасадык, дагы эмнени жасап бере алабыз?» – деп өмүр кечирип келебиз. Менин китеп текчемде «Сөз-сөөлөт» (Бишкек, 1999), «Арзуу» (Бишкек, 2003), «Жакшы сөз – жан азыгы» (Бишкек, 2008) аттуу үч китеби турат. Сөз оролу ушул китептер жөнүндө болмокчу.

Кыргыз алфавитиндеги тамгалардын катар жайгашканындай макалдарды жайгаштырып гана тим болбой, ар бир тамгага ылайыктуу тема коюп, ошонун тегерегинде макалдарды жазуу – ар кимдин эле колуна келе берчү иш эмес. Алган темаларын эле атап көрөлү: Арак, аракеттик, баңгилик; Ат, жылкы; Бала, Байлык; Бар, жок; Баш, Бийлик; Дин, Дос; Жакшылык, жамандык; Заман, Ит, Иш, Кайгы, Калп, Карыз, Кеп, Кол, Коңшу, Коркок, Карылык, Көңүл, Кудай, Күн, Түн; Куулук, Мал, Мактоо, Мезгил, Мейман, Конок, Сый, Мекен, Эл-жер, Ооз, Ой, Оору, Өз, Өмүр, Өлүм, Өрт, Сараң, Согуш, чыр, душман. Сокур, дүлөй, керең ж.б.

Окурмандарга түшүнүктүү болсун үчүн макалдар жыйнагынын ар жеринен мисал келтирип көрөлү: Адам арамдык үчүн эмес - адамдык үчүн туулган. Акмак өзүн акылдуу ойлойт. Акылга акмак багынбайт. Акылга сыйгыс акылды айтпа. Акылдан өткөн жакын жок. Акылдуу болсоң, алдырбайсың. Алыбайдай Жегич жок, Куйручуктай дегич жок. Амалдуу жылмалап соет, акылсыз жулмалап соет. Амалдуулар жоштун жонунан жейт. Аманаттыга жаманатты болбо ж.б.у.с.

Агай эгер чындап киришсе, мейли поэзия, проза жаатындагы жанрынан болобу, ондогон китептерди жазат эле, жазганда да мыкты жазмак! Агайдын макал-учкул сөздөрдү тандап алганы бекеринен эмес, мүмкүн, келечектеги жазуучулар ушундай жазууга өтүшөр, япондордун кыска жана нуска поэзиясында өлбөстүктүн түбөлүк үрөнү жатпайбы! Өткөн советтик доордо бир белгилүү жазуучубуз бир жылда төрттөн роман жазганын, бир акыныбыздын

чыгарган ыр жыйнактары сексенден ашып кеткенин жакшы билебиз. Ошолор куржундап акча алышып, бийик наам, ордендерди тагынышканы менен, Байдыке айткандай: «Өзү өлсө, кошо сөзү өлүп» калышпадыбы! Ушул өңүттөн туруп караганда, агайдын макалдары эл ичинде ооздон-оозго өтүп, тарап, өмүр сүрүп жатпайбы.

Агайдын илимдеги салган чыйыры дагы кылымдап жашап кала берерине ишенип коюуга болот. Анын окуткан айрым студенттери, биз, турмушта көрүп жүргөндөй - илимдин докторлору, мүчө-корр. болгондору, мамлекеттик бийик наамдарды алып жүргөндөрү, азыркы тил менен айтканда, чиновниктер учурайт. Айталы дегенибиз, агай – андай көндөй атакка, дүнүйөкорлукка кызыкпаган, берилбеген адам. Алар академик болушканы менен, алардын жазган чыгармаларын эч ким окубаса, турмушта колдонулбаган илим дагы илимби?.. Илимдин дагы, кызматтын дагы кадыр-баркын кетирип, акча табуунун куралына айлантып, манчыркаган ошолор сөөлөт күтүшүп калышканын көрөбүз, бирок убакыт дегениң баарын өз-өз ордуна жаңылбай эрте-кечпи коеру бышык эмеспи.

Азыркы убакта агай кичи мекени - Каракол шаарындагы Касым Тыныстанов атындагы мамлекеттик университетте студенттерге лекция окуйт. Агайды үстүбүздөгү жаңы окуу жылы менен кызуу куттуктап, чың ден соолук каалайм, үй-бүлөсү менен узак жылдар бою бактылуу өмүр сүрүшүнө чын дилимден тилектешмин. Бар болуңуз, агай!